

Bisdom Rotterdam
7/1/15

Een blijvend actuele boodschap van 50 jaar geleden

De Katholieke Kerk en de niet-christelijke godsdiensten

We zijn in de eerste maand van het nieuwe jaar. Daarom wil ik u allereerst van harte een zalig 2015 toewensen! Dat God met Zijn zegen bij u mag zijn en u met Zijn kracht, vrede en liefde mag vervullen.

In 2015 zal de Katholieke Kerk o.a. aandacht schenken aan het feit dat het dit jaar 50 jaar geleden is dat het Tweede Vaticaans Concilie de verklaring *Nostra aetate (In onze tijd)* heeft afgekondigd; deze tekst gaat 'over de houding van de Kerk ten opzichte van de niet-christelijke godsdiensten'.

Als ik het gelijk mag verbinden met ons land: in 1965 behoorden de meeste mensen in Nederland nog tot één van de christelijke kerken of kerkelijke gemeenschappen. Nu is dat volstrekt anders; vele niet-christenen zijn onze landgenoten en andere godsdiensten hebben in onze samenleving een plaats gekregen. De boodschap van *Nostra aetate* is voor ons des te actueler. Daarom ook dat er in 2015 op diverse momenten aandacht geschonken zal worden aan de 50ste verjaardag van deze concilieverklaring.

Het eerste moment zal verbonden zijn met de *Dag van het Jodendom* die jaarlijks in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland gehouden wordt. Op 15 januari wordt in de Liberale Joodse Gemeente van Rotterdam – in aanwezigheid van diverse bisschoppen, rabbijnen en de burgemeester van Rotterdam – o.a. stil gestaan bij wat *Nostra aetate* heeft bijgedragen aan een nieuwe verhouding van de Kerk tot de joden, het eerste volk van God. Na eeuwen van verwijdering en verwerping heeft juist *Nostra aetate* bijgedragen aan een ommekeer in deze joods-katholieke verhouding. Het werd het begin van een groei in vertrouwen, waardering en vriendschap.

Namens de Nederlandse bisschoppen mag ik in ons land *bisschop-referent voor Kerk en Jodendom* zijn en daarmee de taak behartigen om bij te dragen aan een goede verhouding en dialoog met de joden in ons land. Mede daarom wil ik hieronder graag enkele kerngedachten van *Nostra aetate* onder uw aandacht brengen, waarbij ik de opbouw van deze concilieverklaring volg.

In de inleiding geeft *Nostra aetate* aan dat het de opdracht van de Kerk is om "de eenheid en liefde tussen de mensen en volkeren te bevorderen." Uitgangspunt hierbij vormt datgene wat wij als mensen gemeen hebben en wat ons verbindt. Wij vormen immers één gemeenschap en alle mensen hebben één oorsprong en één einddoel: God.

Over de andere niet-christelijke godsdiensten – waaronder het Hindoeïsme en het Boeddhisme – zegt *Nostra aetate*: "De katholieke Kerk verwerpt niets van datgene wat in deze godsdiensten waar en heilig is. Met oprechte eerbied beschouwt zij die gedrags- en leefregels, die voorschriften en leerstellingen die, hoewel in veel opzichten verschillend van hetgeen zijzelf houdt en leert, toch niet zelden een straal weerspiegelen van die Waarheid welke alle mensen verlicht. Zij echter verkondigt en moet zonder ophouden verkondigen de Christus, die is 'de weg, de waarheid en het leven' (Joh. 14, 6), in wie de mensen de volheid van het godsdienstig leven vinden en in wie God alles met zich heeft verzoend. Daarom spoort zij haar kinderen aan om met bedachtzaamheid en liefde door gesprekken en door samenwerking met de aanhangers van de andere godsdiensten, getuigend van geloof en van christelijk leven, die geestelijke en zedelijke goederen alsook die sociaal-culturele waarden die bij hen worden gevonden te erkennen, te bewaren en te bevorderen."

Vervolgens spreekt *Nostra aetate* over de moslims. Zo wordt o.a. gezegd: "De Kerk ziet ook met waardering naar de moslims, die de ene God aanbidden ..." Hoewel zij Jezus niet als God erkennen, vereren zij Hem toch als profeet en zij eren Zijn maagdelijke moeder Maria. De concilievaders sporen aan – indachtig de onenigheid en vijandschap die er de eeuwen door tussen christenen en moslims is

geweest – om zich “ernstig toe te leggen op wederzijds begrip” en in het belang van alle mensen gezamenlijk “de sociale rechtvaardigheid, de zedelijke goederen alsook de vrede en de vrijheid” te verdedigen en te bevorderen. Dat deze oproep van 50 jaar geleden des te noodzakelijker is geworden, daarvan zijn wij in onze tijd toch des te meer doordrongen.

In het vierde deel handelt *Nostra aetate* over de Joodse godsdienst. De Kerk erkent dat haar geloof en uitverkiezing begonnen is bij Abraham en de andere aartsvaders, bij Mozes en de profeten. Onze Heer Jezus Christus, Zoon van de Maagd Maria, komt uit hen voort naar het vlees, alsook de apostelen. Ondanks het feit dat een groot deel van de joden het evangelie niet aanvaard heeft, blijven de joden God “steeds bijzonder dierbaar,” die “geen berouw kent over zijn gaven noch over zijn roeping.” Vanwege het grote gemeenschappelijk geestelijk erfgoed van christenen en joden willen de concilievaders “de wederzijdse kennis en waardering van beiden ondersteunen en aanbevelen.” *Nostra aetate* neemt uitdrukkelijk afstand van de eeuwenlange beschuldiging van christelijke zijde dat de dood van Christus alle joden van alle tijden is aan te rekenen: “Hoewel de gezagsdragers van de joden met hun aanhangers de dood van Christus hebben doorgedreven, kan toch datgene wat tijdens zijn lijden werd bedreven noch alle toen levende joden zonder onderscheid noch de joden van onze tijd worden aangerekend. Alhoewel de Kerk het nieuwe volk van God is, mogen de joden toch niet als door God verworpen noch als vervloekt worden voorgesteld.” Na eeuwenlange verguizing van joden door christenen vanwege de kruisdood van Jezus was dit een duidelijke stellingname. *Nostra aetate* maakte eveneens duidelijk dat antisemitisme moet worden verworpen.

Nostra aetate besluit met te zeggen dat de universele broederschap van alle mensen elke vorm van discriminatie uitsluit. Aan ons christenen de taak – voor zover het in ons vermogen ligt – “met alle mensen in vrede te leven.” Zo betonen wij ons waarlijk kinderen van Hem die de Vader is van alle mensen.

Zoals gezegd, de verklaring *Nostra aetate* was vooral voor de verhouding met de joden een grote ommekeer. De persoonlijke band die de heilige paus Johannes XXIII met joden had, heeft er zeker aan bijgedragen dat *Nostra aetate* er gekomen is. Pausen na hem hebben in woord en daad laten zien hoezeer wij de boodschap van *Nostra aetate* ter harte moeten nemen, niet in de laatste plaats onze onverbreekelijke en broederlijke band met volk van Gods eerste uitverkiezing, waaruit onze Heer Jezus, Zoon van Maria, Zoon van David, Zoon van Abraham is voortgekomen. De heilige Johannes Paulus II had en onze huidige paus Franciscus heeft joden onder hun persoonlijke vrienden.

In de afgelopen 50 jaar is er, ook in ons land, veel opgebouwd aan vertrouwen, dialoog en vriendschap tussen joden en katholieken. Dat is een zegen en een verrijking. Dat het zo mag zijn tussen alle mensen, tot het moment komt dat God alle volkeren zal verenigen, indachtig het visioen van de profeet Jesaja: “Op het einde der dagen zal de berg van de tempel van de Heer oprijzen boven alle bergen ... Alle volken zullen erheen stromen” (Jes. 2, 2).

Mgr. drs. H.W. Woorts, hulpbisschop van Utrecht en bisschop-referent voor Kerk en Jodendom